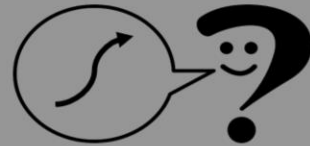
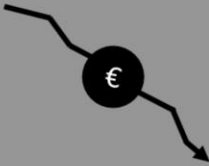

Kosten omlaag, zeggenschap omhoog

Jeugdzorg van de toekomst

Gert Schout
1 februari DOT

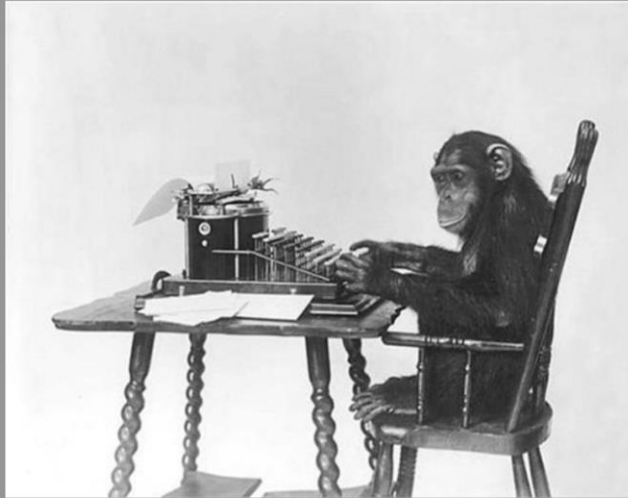
Alternatieve titels voor deze lezing zouden kunnen zijn: power to the people; omdraaien van het schaakbord; de leefwereld aan zet; Rupsje nooit genoeg of het uit de hand gelopen Sinterklaasfeestje; stoppen met afhankelijkheidsreproductie; van (ver)helpen, naar mensen zichzelf en elkaar te laten helpen. Deze lezing staat in een internationale traditie van denken en doen die kijkt naar “The limits of interventionism in a complex world”. In gewoon Nederlands “we kunnen niet zoveel repareren, behandelen of verhelpen; het is “muddling through”: ondersteun mensen in hun pogingen er wat van te maken in een complexe, veranderlijke wereld. Mensen die we zouden willen helpen zijn ingebed in complexe sociale en culturele praktijken. Wie daar geen oog voor heeft is geneigd om interventies te stapelen en onbedoeld te werken aan afhankelijkheidsreproductie. En dat is wat we veel zien in de jeugdhulp.

POSTBUS 1045 6801 BA ARNHEM GIRO 3254768

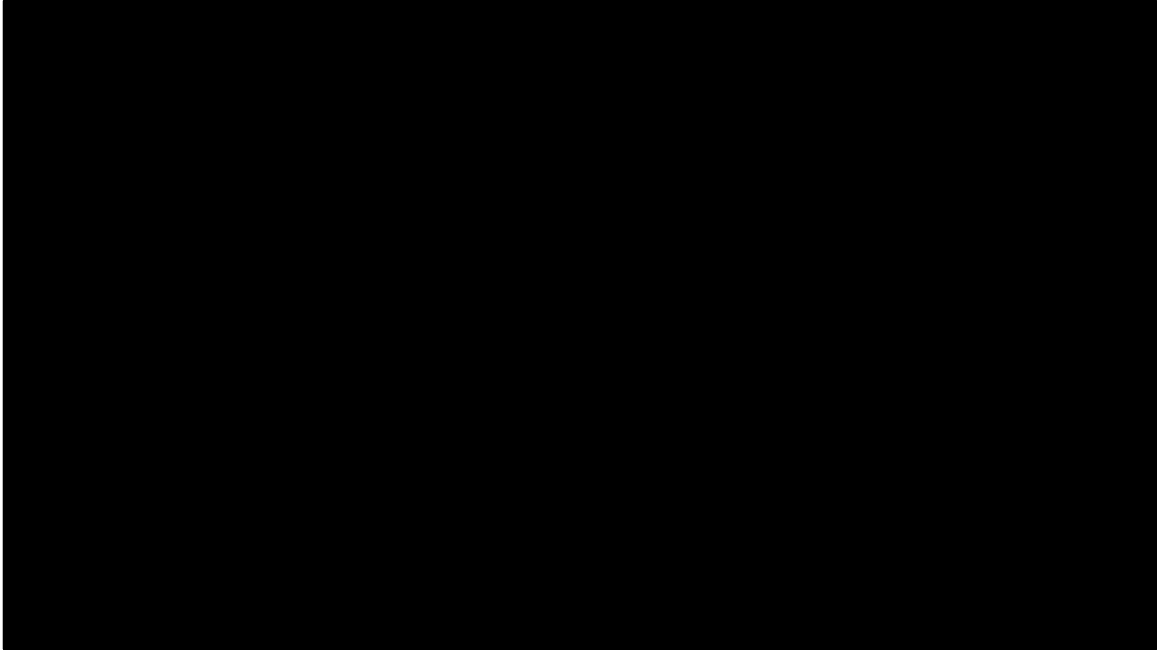
**HET IS GEWOON
LEKKERDER DWEILEN
ALS JE WEET
DAT ONDERTUSSEN
TENMINSTE
IEMAND PROBEERT
DE KRAAN TE
REPAREREN**

Loesje

Met dank aan Adrie de Wit beleidsambtenaar uit de gemeente Oldambt die me op deze uitspraak wees. Mijn lezing gaat over die kraan, want ook ik zie dat iedereen aan het rennen en draven is, met de beste bedoelingen; het is druk-druk-druk. Als al die drukte zou helpen dan zou dit congres niet georganiseerd zijn en zou ik hier niet staan.

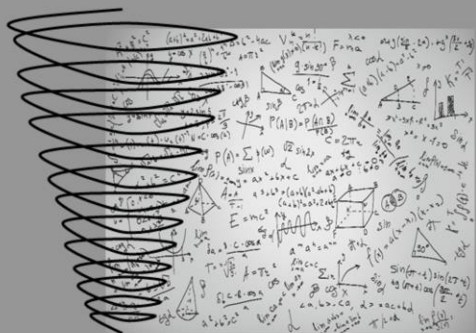
De mens is een verhalen-vertellend dier. Mensen vertellen elkaar verhalen om de wereld begrijpelijk te maken, maar ook om om te gaan met het ongewisse, het verrassende dat het leven nu eenmaal eigen is. Niemand van ons heeft kunnen bepalen waar zijn of haar wiegje stond. Als het in Syrië had gestaan zat u misschien niet hier in de zaal maar op een Grieks eiland te wachten een EU-land eindelijk eens over zijn hart streek. Maar welk verhaal maak je van onze (jeugd)zorg? Samen met de Deense jeugd is de onze de gelukkigste ter wereld. Je kan ook een verhaal vertellen waarin naar voren komt dat het met althans een deel van de jeugd niet goed gaat. Dit congres valt in de week van het vergeten kind, 55.000 kinderen wonen niet thuis. Enkele van hen doen in een kort filmpje het woord.

Zie het filmpje van DE WEEK VAN HET VERGETEN KIND 2019 op:

<https://www.hetvergetenkind.nl/week-van-het-vergeten-kind/2019>

De deskundologische carrousel versus houtje touwtje

Ik wil deze lezing gebruiken om twee verhalen te vertellen. Twee ideaaltypische verhalen, verhalen die zoals Anton Weber het noemde een vergroving van de werkelijkheid zijn zodat je kan zien wat er aan de hand is. Het eerste verhaal gaat over ons stelsel in Nederland, het tweede verhaal is geënt op landen met een groot platteland en een rurale gezondheidszorg die ook in de steden leidend is; landen als Finland, Canada en Australië.

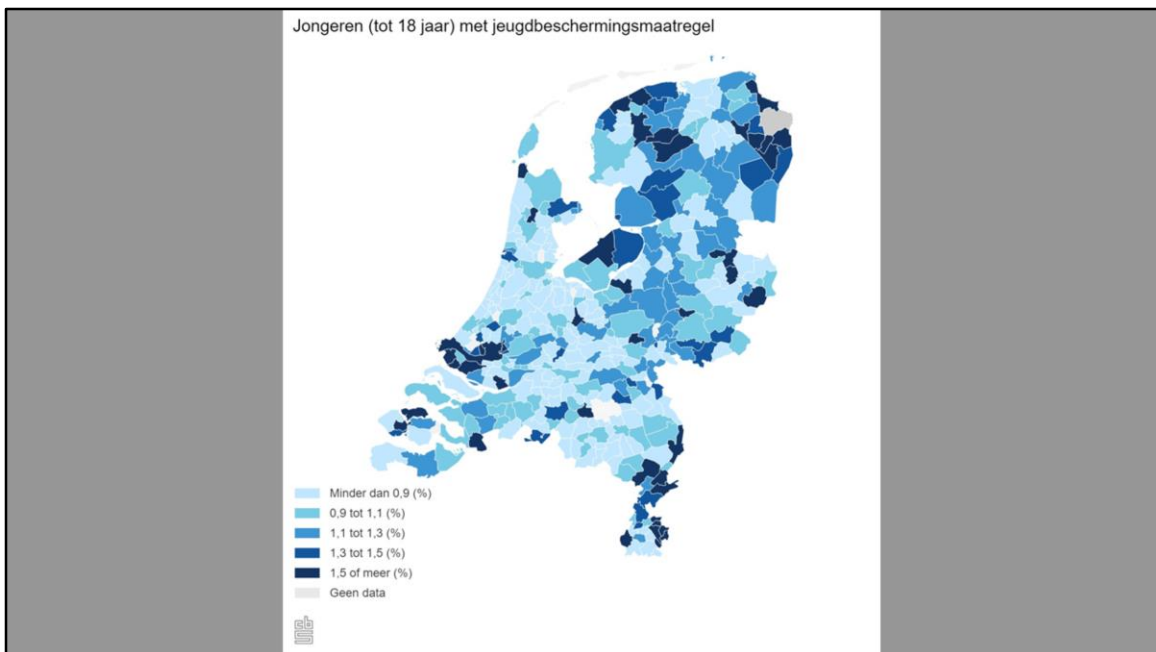
De term deskundologie is van de filosoof Harry Kunneman. Alhoewel hij dat niet precies definieert, doelt hij op de zelfoverschatting die optreedt als wij denken te weten wat er goed is voor patiënten, gezinnen, burgers; als wij menen dat wij de weg weten in de complexe interactie tussen biochemische, psychosociale, historische en contextuele aspecten van hedendaagse problemen. Nederland is bij uitstek een land waar deskundologie kans krijgt door de sterke opdeling in 0e, 1e, 2e, 3e lijnen die we te danken hebben aan staatsecretaris Jo Hendriks (1974 de Structuurnota Gezondheidszorg). Er kwam een opwaartse beweging op gang; hoe hoger het echelon hoe meer deskundigheid. Toen later met het plan Dekker en het plan Simons de marktwerking in de zorg zijn beslag kreeg ontstond er een krachtenveld waarin de overheid via gesubsidieerde instellingen de mouwen opstroopt, met steeds meer professionele inzet en steeds meer pretenties. De kracht van de gemeenschap raakte buiten beeld. In het linker verhaal gaat het over verwijzindexen, ketensamenwerking

en staat het kind en de ouders zogenaamd centraal. Dat de overheid lang niet altijd voor veiligheid kan zorgen laten de verhalen van de jongeren uit het filmpje zien, maar ook het rapport van de commissie-Samson (2014) 'Omringd door zorg, toch niet veilig'

In de wereld van een groot platteland weten professionals dat je moet improviseren, dat de bredere sociale kring de sleutel is om veiligheid te realiseren, vandaar houwttje-touwttje. Je bedenkt je wel 2x voordat je een suïcidale jongere laat opnemen in een kliniek als die 300 kilometer verderop ligt.

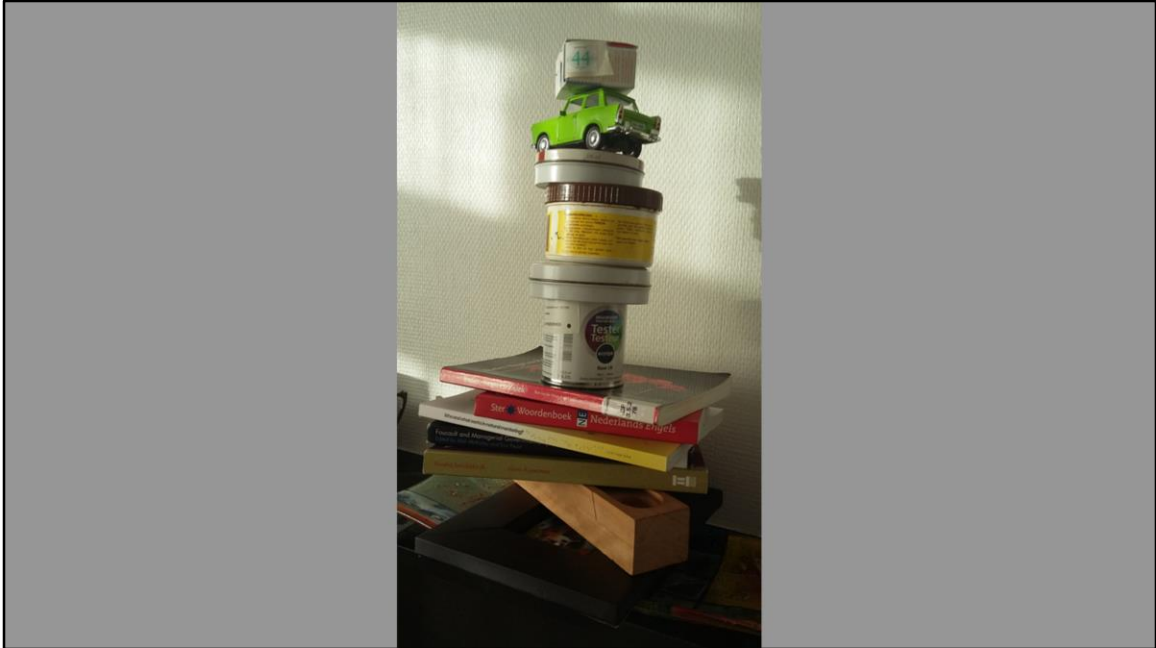
Deskundologie versus houtje touwtje

- Markt, productie, consumenten, gelijk speelveld, cherry picking, regionale inkoop, keukentafels om rupsje nooit te beteugelen, inspectie
- Sterke fragmentatie, categoriale, sectorale opdeling, institutionele verstarring, hiërarchie
- Nadruk op indicaties, rechtmatigheidstoetsing, protocollen
- Helpen en verhelpen
- Reductie & versimpeling
- Primary Health Care, geen scheiding welzijn – zorg, Lump Sum financiering
- Sterke eerste lijn
- Alles en iedereen denkt en handelt vanuit preventie: hoe houd ik de wachtkamer leeg
- Hoe kan deze primaire groep weer verder met iemand in hun midden die
- Ondersteunen dat mensen zichzelf en elkaar helpen
- Denkracht van de wijdere kring: complexiteit

Groningen 1,2%, Leeuwarden 1,9%, Assen 1,1, maar Stadskanaal 2,3%. Zullen we zeggen 1,5% gemiddeld in onze regio? Monique Stemfoort analyseert in eens studie over jeugdbescherming het volgende en ik lees u deze passage even letterlijk voor. “Vanaf de eerste helft van de jaren zeventig begon het aantal geborenen snel te dalen waarvan de consequentie is dat vanaf 1975 het aantal kinderen in de leeftijd tussen vier en twaalf jaar drastisch afnam en daardoor dus ook vanaf 1982 het aantal kinderen in de leeftijd tussen twaalf en achttien jaar drastisch afnam. Merkwaardig is het dan dat juist het aantal kinderen belast met een ondertoezichtstelling (OTS) vanaf 1980 drastisch toenam van 8.642 kinderen tot 29.610 kinderen in 2013. Uit geen enkele informatiebron kan ik opmaken dat de ouders van nu slechtere opvoeders zijn dan de ouders in 1980 (Stemfoort, 2014:8).”

Intussen heeft de meldplicht van professionals om onveiligheid te melden ertoe geleid dat ouders bij het schoolplein tegen elkaar zeggen: “nooit iets tegen de juf zeggen, ze pakken zo je kind af” en kampen sociale wijkteams met het probleem om vertrouwen te winnen terwijl deze verhalen ook over hen rond gaan. Wat zou er verschijnen als alle gezinnen waar een OTS dreigt de gelegenheid krijgen om met een onafhankelijke coördinator of met een Jouw ingebracht Mentor (JiM) een eigen plan te maken voordat deze maatregelen in werking worden gezet?

In het verhaal van de deskundologische carroussel is het adagium meer, meer, meer; nog meer deskundigheid. Werkt de ene interventie niet dan wordt de volgende ingezet, soms zonder dat de voorgaande worden afgebouwd. In de gemeente Midden-Groningen is berekend dat 300 gezinnen samen 70% van de jeugdhulp opsouperen, 30k per gezin. Wat zou er gebeuren als al die gezinnen gevraagd wordt aan wie van al die hulpverleners ze echt iets hebben? En vervolgens dat die persoon namens alle anderen de planvorming van de primaire groep gaat ondersteunen. We noemen dit maar even ont-stapelen

Ik heb twee verhalen verteld, één over rupsje nooit genoeg waarin de overheid via de gesubsidieerde marktpartijen probeert veiligheid te creëren, en één over een werkveld dat drijft op improvisatie waarin de overheid probeert veiligheid te creëren via de leefwereld. Maar wat moeten we hiermee? We kunnen de zorg- en welzijnsstelsel in Nederland toch niet wijzigen? Nee, dat kunnen we inderdaad niet. Wat we wel kunnen is in de gemeente plannen maken om de leefwereld in “the lead” te krijgen.

Dit plan waarover we met verschillende gemeenten in gesprek zijn, maar het verst met de gemeenten Midden-Groningen, vertrekt vanuit een (1) relationeel denkkader. In dit verhaal doen overheden er alles aan om de (2) leefwereld leidend te maken en de bloei of het herstel van relaties te bevorderen. Om de vier jaar stemmen is mooi, maar (3) alledaagse democratie is nog veel mooier; dat je zelf plannen mag maken als de overheid dreigt in te grijpen. Als de problemen te groot zijn, is de kring te klein. Mensen in een crisis gaan in een kleine kring overleven. Het is zaak om (4) de kring juist weer te vergroten en in een bredere kring te bespreken wat er aan de hand is. Als de denkracht van een bredere groep wordt aangesproken dan alleen de ouders, komt er een beter plan uit, een plan dat aansluit op de (5) complexiteit van de werkelijkheid. Je wil dat alle professionals in een gemeente (5) oog krijgen voor afhankelijkheidsreproductie die samengaat met diagnostiek, indicering en protocollering. Professionals gaan zich toeleggen op (6) egoloos werken: de groep aan het werk, jij bevestigt, stimuleert, activeert, moedigt aan, geniet van hun resultaten, confronteert bij het uitstellen van keuzes. Zo werken betekent dat het pad van social engineering verlaat en je toe gaat leggen op indirecte maakbaarheid: professionals leveren expertise aan, de groep maakt het plan; eigenaren van problemen worden ook eigenaren van de oplossingen. "Wie willen er allemaal dat het goed met je gaat" wordt een belangrijke vraag als start om een grotere kring te

betrekken bij de problemen. Instellingen die zeggen “dat doen wij al” worden met gepast reserve tegemoet getreden, instellingen die zeggen “we kunnen het nog niet maar willen het wel leren”, precies omgekeerd.

Wie kosten wil besparen in de jeugdhulp zorgt dat mensen wat de zeggen krijgen, ook als de overheid dreigt in te grijpen. Wie kosten wil besparen ondersteunt het houtje-touwtje-gedoe van gewone mensen, zij kennen de geitenpaadjes en kunnen met hun ogenschijnlijk “simpele” acties aansluiten bij de complexe uitdagingen die deze tijd van gezinnen vraagt.